

Kovács Endre

A DOROSZLÓI KISIPAROSOK

A kézművesség kezdetei

Az okiratokban 1313-ban már települtésként említett Doroszló a történelmi viharokban elpusztult, majd csak a XVIII. században éledt újjá, s a betelepülő magyarok és németek révén rohamos fejlődésnek indult. Erről tanúskodnak a levéltárakban fellelhető gyér adatok, amelyek némi támpontul szolgálnak ahhoz, hogy képet alkothassunk kibontakozó kézműiparáról.

Az 1762/63-as lélekösszeírásban egy kereskedő, két kovács, két szűcs meg két csizmadia szerepel. Egy további iparágról egy panaszlevél tájékoztat. Ez utóbbi szerint 1776 februárjában *Doroszló nevű Helségnek lakói a Takács Mester-embereken kívül* panasszal fordultak a vármegyéhez amiatt, hogy a helységükben élő takácsok nem a régi mód szerint . . . hanem amely Vászony tizesnek szokott neveztetni, három pinzivel, a többit pedig rendiben egy-egy pénzzel főlyebb szőni akarnák, holott eők nemcsak takács mesterséget űzők, hanem parasztfundust bírók . . . Mégis illy terhes taksza szerént akarják űzni a takács műveket . . .

A mintegy két évtizeddel korábban telepített falu tehát nem volt híján kereskedőnek, kézművesnek. A XIX. század elején, belső migráció folytán, német kisiparosokkal gyarapodott a falu lakossága. 1818-ban elsőként negyven takács kapott céhszabadalmat. Ezzel magyarázható, hogy amíg a szomszédos Szonta sokác lakói híresek háziszótteseikről, Doroszló asszonyai sohasem foglalkoztak szövással.

Göloncsércéh is működött a faluban, 1832-ben pedig a szabók, csizmadiák szerveződtek cégbe, majd a szénégetők.

A malomipar

Az említetteken kívül a malomipar tett szert nagy jelentőségre, a XVIII. század végén már járgánnyal meghajtott *szárazmalom* őrlött a faluban. Egy 1841-ben írt végrendeletben *Varga Istványa* a fiára hagyta a *malmát*. Egy 1866-ból való levéltári anyag két *kendermalom* létezéséről tudósít. A szárazmalmok száma egyébként elérte a négyet, s működésük a visszaemlékezések szerint az 1930-as években szűnt meg. A malmok munkáját két olajütő satu egészítette ki, ezek a világításhoz használt repceolaj kisajtolására létesültek.

Volt egy *patakmalom* (tómalom) is, a *Kotyogó*, amely 1866-ban épült, majd 1880-ban vihar következtében elpusztult. *Szélmalom* működött a csatornahídon túl 1907-től 1918-ig, a lebontásáig. A helyére Harjung János épített motormalmot. Később bukíni vállalkozók vásárolták meg, majd 1928-ban eladták Resch Józsefnek. Ez a szívógáz-motorral üzemelő malom 1964-ben, Pelt József tulajdonaként került lebontásra. 1968-ban Stampfer István épített villanymotor-meghajtású malmot, amely vámórléssel foglalkozik, és a parasztok búzáját őrli.

A falu villamosítása (1937) után több daráló létesült vámórlésre és vetőmagnak szánt gabona szelektálására. Aranykoruk 1946-tól 1956-ig tartott, később teljesen megszűntek.

A kenderfeldolgozó ipar

A két világháború közötti időszak munkanélkülisége, más gazdasági tényezőkkel párosulva, kedvező föltételeket teremtett kenderfeldolgozó üzemek építésére. 1926-tól kezdve, tizenegy év alatt, összesen öt kenderzúzó üzem létesült a falu körül, ilyen sorrendben: Wittmann-gyár (a korábbi, 1900-ban épült téglagyár helyén), Négeli-, Áman-, Tallósy- és a Bártol-féle gyár.

Az üzemek gőzgéppel működtek, kazánjukat hulladékszámbea menő pozdorjával fűtötték. Tilott kendent és kócot termeltek. Később gerebenező üzemek létesültek. A gyárak építése csakúgy, mint az üzemeltetése kedvezően befolyásolta a kisipar fejlődését.

Az összes kendergyárakat 1943/44-ben szűntették meg. Később a Négeli-féle üzem *Mosztonga* néven 1970-ig folytatta a termelést.

Mi is volt a céh?

Eszembe jutott gyermekkori időmből, még az 1870-es években, az iparosztály úgy volt rendezvel, hogy ha valaki mester akart lenni, annak a tanoncbizonyítványa 3 évről és a segédkori is legalább 3 évről kellett kiállítval hogy legyen. Ezen bizonyítványokkal elment a céhmesterekhez, és bejelentette, hogy mester szeretne lenni ebben a községben. Akkor az öreg mesterek összedugták a fejüket és ki-mondták: Ha a jelölt remekmunkája bevál, akkor mester válhat belőle! Aztán az előre kijelölt napon reggeltől estig két öreg iparos föllyüvelt, nehogy család történjen, és a jelölt helyett más készítse a remeket. A mesterek soroztak: minden nap másik kettő volt az ellenőr. A gazdasszony meg jókat sütött-főzött, és bor mellett végezték munkájukat az ellenőrök.

Ha elkészült a remek, akkor a céh helyiségében az öreg tubákos mesterek megvizsgálták, és bármennyire kifogástalan volt is, hibát találtak rajta, amelyért a remekelőnek 5–10 forintot kellett fizenie. Amikor aztán a szegény kezdő lefizette a kiszabott büntetést, áldomást ittak az új mester egészségére! Hát ilyen volt a céh!

Aztán 1872-ben született a törvény, amely a céhet és ezen szemtelen eljárását eltörölte. Megadta a szabad ipart, ami még helytelenebb az előbbinél, mert ha valaki sohasem volt tanonc vagy segéd, de elég pénze volt, akkor bármely szakmában híres mesterré válhatott, ha berendezte a műhelyét, a pénzén pedig jó munkaerőt alkalmazott, akik kifogástalan munkát végeztek . . . (Tancsik Fábián kéziratos krónikája 1903–1948)

Az *inasok*, mai kifejezéssel élve, az ipari tanulók helyzete a céhek megszűnésével nem javult döntően. Némely kisiparosok 4–5 inással dolgoztak, ugyanis az inas volt a legolcsóbb munkaerő. Számptalan esetben a tanoncot fölfogadó kisiparos négyévi tanulási időre kötelezte az inast, akinek ez idő alatt fizetés nem járt. Ellenkezőleg: sok esetben a szülők fizettek a gyerekek tanításáért. Az inaskodás alatt a tanulót kihasználták, rosszul táplálták, és megalázó munkára kötelezték, előfordult a testi fenytés is. Gyakran megtörtént, hogy a túrhetetlenné vált inassors elöl elszökött a gyerek, és sohasem vált belőle iparos.

Ha a tanulási idő leteltével az inas fölszabadult, iparossegéd, igazi szabad ember vált belőle. Nyakába vette a világot, és vándorlegényként elindult, hogy távolabbi híres mestereknél szakmai tapasztalatot szerezzen. A mesterlegények körében népszerű volt *Jelky András*, és szívesen olvasták a világcsavargó szabólegényről szóló regényt.

Egy doroszói vándorlegény alábbi jegyzete is hasonló világcsavargó életről tanúskodik:

Az asztalosmesterséget kedveltem, és 13 éves koromtól apám mellett voltam 3 évig inas. Amikor (1879-ben) 16 éves koromban fölszabadultam, vándorútra mentem. Először Siklóson állapodtam meg, és asztalossegédként dolgoztam. Hét évig legénykedtem, és ezalatt Zomborban, Apatinban (ahol megianultam németül), Budapesten, Szegeden (a víz-ár után) dolgoztam segédként. Onnét kerültem le Zentára. (Idézett mű)

Ebből a korból maradt fenn az alábbi tréfás történet s egy vándorének.

Tancsik József (1841–1927) asztalosmester a dédöregapám volt. Ő mesélte, hogy a régi világban az volt a szokás, hogy ha elérkezett a tavasz, és kinyílt az idő, akkor a mesterlegények otthagyták a munkát, vándoroltak faluról falura, városról városra, és kéregettek (koldultak).

Egyszer az egyik falu szélén gyülekeztek, és közülük elküldtek kettőt, hogy szerezzenek eleséget a számukra. Azok betévedtek egy házba, ahol a tűzhelyen főtt a bab, sonkával, de a házbeliek közül senkit sem láttak. Megemelték a fődőt, és látták, hogy kész az ebéd. Fogták és magukkal vitték a fazék ételt, ki a falu szélére. – Nézzétek, milyen jószívű emberekre akadunk! Megszántak bennünket, és odaadták az egész fazékkal, de azért a fazekat okvetlenül vigyük vissza! – dicsekedtek a legények.

Amikor elfogyasztották az ételt, másik kettőt választottak, hogy vigyék vissza az üres fazekat. Szépen megköszönték, hanem a házigazda szeméi vérben forogtak a haragtól, mert a család ebéd nélkül maradt. A rászédett mesterlegények meg látva a helyzet komolyságát, igyekeztek menteni a bőrüket . . .

Vándorlegények dala

*Nincs szebb élet a mienknél,
Mint a vándorlegényeknél,
Mert mi adót nem fizetünk,
Ha nem tetszik, elmehetünk.
Hétfő reggel virradóra
Mester úr jön az ajtóra:
Kelj föl, legény, a dologra,
Hatot ütött már az óra!*

*Mester úr, én nem dolgozom,
Inkább kofferom hordozom.
Kofferommal a kezembe,
Úgy sétálok a ligetbe.*

(Gyűjtés Doroszlón, 1976,
adatközlő Kovács Fábián 70 éves kisiparos)

A kisiparosok

Az 1867-es politikai kiegyezést a gazdasági kiegyezés egészítette ki, amely lehetővé tette Magyarország állami létének helyreállítását és a kapitalizmus átfogóbb, gyorsabb fejlődését. 1867-ben alakult újjá az Országos Magyar Ipar-egyesület, amely főként a kisiparosok összefogására és a kistőkések támogatására törekedett.

Ezzel magyarázható, hogy nemcsak Doroszlón, hanem másutt is gomba módjára szaporodtak a különféle pénzintézetek és társadalmi szervezetek, egyesületek. A kutatás és az elemzések során kiderül, hogy mindezek szervezői a falusi értelmiséggel karöltve, a tettekre kész kereskedők és a kisiparosok voltak.

1871-ben alakult például a Bács-Doroszlói Takaré- és Segélyszövetkezet, 1874-ben Herman Ottó személyes közreműködésével meg a falu első könyvtára. 1895-ben a Temetkezési Egylet és az első Betegsegélyző jött létre, 1896-ban a Bács-Doroszlói Önszegélyző Egylet, 1897-ben a Katolikus Kör és a Polgári Kaszinó, 1903-ban az Önkéntes Tűzoltó Egyesület, 1913-ban a Doroszlói Kereskedő- és Iparoskör, 1924-ben a Doroszlói Gazdakör, 1936-ban pedig a Munkásegyesület.

A kisipar az iparnak a szétszórtságban élő és fejletlen termelőeszközökkel működő válfaja volt. Üzemeiben kevés bér munkást foglalkoztatott, főleg a családtagokkal dolgoztatott.

A kisiparos a paraszttársadalomban a hagyományos életformához szükséges termékeket előállító falusi mesterember volt, aki ipari tevékenységéből nehezen tudott megélni. A falu polgárainak a tekintélyét fertályokban mérték, természetes tehát, hogy a kisiparos is igyekezett földre szert tenni, s ha ez sikerült neki, akkor iparát csak télen űzte, amikor szünetelt a földmunka. A falusi

kisiparos életformáját tekintve a parasztság és a falusi értelmiség között helyezkedett el. Benne élt a paraszttársadalomban, ismerte igényeit és szükségleteit, de magatartása, beszédmódja és viselete részben különbözött a parasztokétól. Igyekezett a falusi értelmiség életmódját utánozni. Az iparosok a polgári viselkedés, öltözködés, táplálkozás közvetítői voltak a parasztság felé. A XIX. század végén pl. a parasztok gatyában jártak, az iparosokat pedig pantallósoknak nevezték a faluban.

Az iparosok és az értelmiségiek szervezkedéséhez minden bizonnyal hozzájárult az a tény, hogy a falu újratelepítésétől számítva a második világháború végéig, a falu önkormányzatában, az *ósiség* jogán csak a hajdani telkes jobbágyokat választották *bíró*nak, vagyis polgármesternek. Ezt a hátrányukat pótolták tehát az iparoskör alapításával és ápolásával a kisiparosok.

A doroszlói kisiparosok korábban csak rendelésre készítették a termékeiket. Iparosnak azt tartották, aki iparjogositvánnyal rendelkezett, vagy ilyenél alkalmazottként dolgozott. Aki netán kontárkodni merészelt, kiközösítették. Az ellenőrzésre igen alkalmasnak bizonyult a Kereskedő- és Iparoskör intézménye.

Bizonyos ipari tevékenységek, ill. pénzkereső foglalkozások nem szerepeltek az iparoskör által nyilvántartott szakmák között, folytatásukhoz iparendélyt sem váltottak. Ilyen volt a böllérek, csikászok, gerebenezők, gyékénykészítők, háztömő mesterek, kútásók, miskárolók, mosztongai halászok, nádazók, seprűkötők, sütőasszonyok, varróasszonyok, virágkötők stb. foglalkozása.

Ipari tanulónak csak a népesebb, elszegényedő parasztcsaládok adták a gyerekeiket, akik közül többen ki is tanultak valamilyen szakmát, de ha jól ment soruk, akkor visszatértek a paraszti gazdálkodásra, mert ez számukra előnyösebbnek bizonyult.

Más részről az iparoscsaládokon belül asztalos-, borbély- és más dinasztiaiak voltak kialakulóban, csakúgy, mint azonos szakmát képviselő nemzetségek (a Kráhl testvérek pl. géplakatosok, a Lennertek molnárok, a Tancsikok asztalosok voltak).

Doroszló mindig is parasztfalu volt, egész lakossága a növénytermesztés és az állatenyésztés eredményeitől függött, és ez alól a falu kisiparosai sem vonhatták ki magukat. Ezért érdemes számba venni, hogy a kisipar mekkora fogyasztói kapacitásra számíthatott.

Mindezt a *Magyar Statisztikai Közlemények* 1896-os kimutatásából tudhatjuk meg:

A doroszlói gazdaságok száma ekkor 613. A hozzájuk tartozó földterület rendeltetés szerint így oszlott meg: 5198 kh szántóföld, 12 kh kert, 59 kh rét, 305 kh szőlő, 582 kh legelő, 591 kh erdő, 109 kh nádas, 340 kh parlag – összesen 7203 katasztrális hold.

Tulajdonjog 6571, haszonélvezeti jog 87 holdra terjedt ki, haszonbérben 545 holdat műveltek.

Az ígásfogatok száma így alakult: egyes lófogat 20, kettős 158, hármás 34; kettős ökörfogat 9, négyes 13, hatos 1.

A szarvasmarha-állomány összesen 1181, a lóállomány 690, 1 szamár, a juhállomány 481, a sertésállomány 1676, a baromfiállomány összesen 11 385 állat, a méhcsaládok száma 63 volt.

A XX. század elejére a kisipar túltermeléssel küszködött, ebből a helyzetből termékeinek vásáron való árusításával próbált kitörni. Ilyen szempontból főleg az asztalosok, cipészek jártak elől. 1901 februárjában hetipiacot szerveztek termékeik értékesítésére. Említésre érdemes továbbá Tancsik Fábián asztalos, akinek műhelyében vásári eladásra sorozatban készültek kézi meghajtású mosógépek és vízkiemelő csatornák.

Íme még egy adat: Kroó Ferenc szabó meg Stampfer Márton cipész és papucsos a magyar királyi kereskedelemügyi miniszterhez benyújtott folyamodványukkal *Idegen iparosoknak a bács-doroszlói (szentkúti) búcsúkról való eltiltása ügyében* kedvező döntést értek el 1903-ban.

Az 1906-ban bekövetkező tagosítás ösztönző hatására hamarosan 58 tanya épült. Ez a folyamat föllendítette az állattartást és az ipari növények termesztését, következképp a feldolgozó kisipar fejlődését. Ekkor létesültek pl. a kenderfeldolgozó üzemek.

A kisipar a második világháborúig virágzott. A háború végén kitelepítették a német származású lakosságot, így sok kitűnő kisiparossal szegényedett a falu. A kollektivizálás következtében megszűntek a kiskereskedések és a magánvállalkozás. A kisiparosokat annyira megadóztatták, hogy a legtöbben visszaadták iparengedélyüket, s állami vállalatban kerestek munkát. Mivel az idősebbeknek nyugdíjjogosultságuk nem volt, lopva folytatták szakmájukat, de tíz év múltán a kisiparosok száma még így is teljesen leszűkült.

1956. augusztus 12-én a Zombori Iparkamara alakuló közgyűlésre hívta a kisiparosokat. A mintegy hatvan jelenlevő megalakította az intézmény helyi kirendeltségét, amelynek elvben az iparoskör szerepét kellett volna átvállalnia. Csakhogy az egykori értékrend és vívmányok teljesen időszerűtlenné váltak. Mint a közgyűlési jegyzőkönyvből kitűnik, csak egyetlen cél maradt meg:

A Járási Iparkamara elnöke röviden kitért az új kirendeltség feladataira. Fölvívással fordult a jelen lévő kisiparosokhoz és a megválasztott igazgatóbizottsághoz, hogy örködjenek a legálisan működő iparosok létezéséért, és munkálkodjanak a kisipar valamennyi ágazatának a fejlesztésén. Hangsúlyozta, hogy harcolni kell a kontárok ellen, mert azok méltánytalan versenytársai az iparengedéllyel működő iparosoknak, mivel nem adóznak, és minden más társadalmi teheről mentesek.

Mindazonáltal a falu kisiparának a lassú pusztulását többé semmi sem állíthatta meg, még a kontárokat folyton zaklató kereskedelmi felügyelőség sem.

A kíméletlen adóterhek elől másképpen szabadulni nem tudván, a falu kőművesmesterei 1956-ban megalakították a Gradevinar Építkezési Vállalatot, amely 1974-ig magánkezdeményezésű munkaközösségként folytatott kisipari tevékenységet.

A kisiparosok számának alakulása az 1966–1996. évi időszakban

A legutóbbi 30 év nem kedvezett a szolgáltató kisiparnak, mert a konfekció- és a gyáripar teljesen átvette a szerepüket. Emiatt pl. a cipészek és a szabók rendelés híján javító-foltozó munkából tengették életüket. Az alábbi táblázat a kisiparosok számának alakulását szemlélteti az elteit 30 évben.

Megnevezés	1966	1972	1978	1996
Asztalos	1	1	1	1
Bádogos	1	1	1	–
Borbély	3	3	2	1
Bognár	1	1	–	–
Cipész	1	1	1	–
Darálós	3	2	–	–
Favágó	2	2	1	2
Fényképész	–	1	1	–
Géplakatos	1	1	1	–
Gyapjúfonó	2	2	2	–
Kályhás	1	1	1	–
Kereskedő	–	–	–	3
Kocsmáros	2	2	4	4
Kovács	2	1	1	–
Kőműves	1	–	–	1
Mészáros	2	2	1	–
Női fodrász	–	1	1	2
Pálinkafőző	2	2	2	1
Pék	2	2	2	1
RTV-mechanikus	–	–	1	2
Szabó	1	1	1	–
Szódás	2	1	1	1
Szűcs	1	1	1	–
Összesen	31	29	26	18

A Doroszlói Kereskedő- és Iparoskör fél évszázada

Alakuló közgyűlése 1913. március 7-én zajlott le, hivatalosan 1913. április 1-jétől veszi kezdetét az intézmény működése.

Pecsétje ellipszis alakú, 25x50 mm méretű. Körben elhelyezkedő felirata: Doroszlói Kereskedő- és Iparoskör, középen az évszám: 1923.

Két 1926-ból való szerb nyelvű pecsétjének az átmérője 33 mm. Az egyiknek cirillbetűs felirata: Trgovačko i zanatlijsko društvo, középen Doroslovo, alatta 1913, a másiké: Doroslovački trgovački i zanatski krug, 1913.

Az iparoskör első elnöke Varga István (1913–1922), jegyzője Hózsa Imre. Későbbi elnökei: Szeiler József (1922–1925), Albrecht Sándor (1926–1927), Koller Péter (1928), Albrecht János (1929–1932, 1937), Farkas Pál (1933–1936), Kiss István (1938–1939), Orovec Mihály (1940–1941), Korhamer Ferenc (1942–1957), Pákai István (1958), Kovács Fábán (1959–1963).

Fontosabb leltári tárgyai 1935 elején: biliárdasztal, dominó társasjáték, harmónium, íróasztal, játékasztal, 3 csomag játékkártya, könyvtárszerkény, 333 kötet könyv, színpad teljes felszereléssel, a *Tolnai Világlapja* 233 regénye stb.

Működési szabályzat

A megalakuláskor elfogadott működési szabályzat szövege ismeretlen. Nem úgy az 1929-ben hozott és a Királyi Bánsági Hivatal dunai bánja által 1931. június 14-én, 45173/1931. szám alatt jóváhagyott és engedélyezett szerb nyelvű alapszabály:

Az 1. &-ba foglalt általános rész megállapítja, hogy a kör tevékenysége a Dunai Bánság területére korlátozódik.

2. & Tevékenységének céljai: 1. A kereskedők és az iparosok közötti társadalmi kapcsolatok ápolása és erősítése. 2. A kereskedők és az iparosok oktatásának és művelődésének előmozdítása. 3. Saját könyvtár létesítése.

Mivel a kör társadalmi szervezet, hatásköréből a politizálás ki van zárva.

3. & Hivatalos, ügyviteli és jegyzőkönyvezési nyelve: a szerb állami nyelv.

4. & Helyiségeinek kaszinójellegű van, a tagok szórakoztatására különféle eszközök szolgálnak, pl. napilapok, folyóiratok stb. Külön italmérési engedéllyel a tagok részére kedvezményes áron italt is fölszolgálhatnak.

5. & A kör a tagdíjakból és már esetleges jövedelemből, adományokból tartja fenn magát.

6. & A tagságról szóló fejezet értelmében a tagságot 1. rendes, 2. pártoló és 3. tiszteletbeli tagok alkotják, akik csakis a Jugoszláv Királyság állampolgárai lehetnek.

7. & Minden feddhetetlen dorozslói illetőségű kereskedő vagy iparos rendes tag lehet, ha cbbéli szándékát bejelenti az elnöknek, a választmány pedig elfogadja tagnak. Pártoló tagok a Dunai Bánság területén élő állampolgárok lehetnek az előbbivel egyező feltételek mellett. Tiszteletbeli tagok felvételét a választmány javaslata alapján a közgyűlés hagyja jóvá.

12. & A közgyűlésről szóló fejezet előírja, hogy rendes évi közgyűlést minden év decemberében, rendkívüli közgyűlést a 13. pontban meghatározott esetekben tartanak.

17. & A választmányról szóló fejezet kimondja, hogy a választmányt a kör elnöke, alelnöke, titkára, továbbá a tagság köréből választott tíz tag képezi. Rendes üléseit havonként, a rendkívülieket pedig a 18. &-ban meghatározott föltételek szerint hívjuk össze.

21. & Az elnök és a tisztségviselők jogállását tagláló fejezet az elnök és alelnök, a 22. & a tisztségviselők hatáskörét szabályozza. Ezek a titkár, pénztárnok, a körnek otthont adó kocsmáros mint házigazda, a könyvtárnok és a két ellenőr.

26. & A különféle rendelkezéseket tagláló fejezet értelmében ha valamely választmányi tag igazolatlanul háromszor hiányzik az ülésről, többé nem tekinthető tagnak, és a helyébe a közgyűlés újat választ.

Az alapszabályt Albercht János elnök, Kovács János alelnök, Pap Antal titkár, Kroó Ferenc pénztárnok, Stampfer Márton könyvtárnok és a választmányi tagok: Bertl Mihály, Diósi János, Király Imre, Krahl Mihály, Lennert János, Mágocsi János, Móger József, Petó János, Polák István, Schmidt József, Schön József és Szalai Mihály látták el a kézjegyükkel. A Dunai Bánság Hivatala nevében pedig dr. Petrović Dušan írta alá a Dorozslói Kereskedő- és Iparoskör működési szabályzatát tartalmazó okmányt.

Házirend

I.

Minden tagnak erkölcsi kötelessége az egyetértés és a kör érdekének előmozdítása. Ezért elkerülhetetlenül szükséges a házirend tiszteletben tartása, mert ez a tagok békés együttműködésének alapfeltétele.

II.

A tagok feladata:

1. A társadalmi kapocs erősítése és szilárdítása;
2. A politizálás kerülése;
3. Szórakozásnál (újságolvasás, vitázás, társasjátékok) a kör méltóságának tiszteletben tartása;
4. A köri tisztviselők rendeleteinek a követése;
5. Az alapszabály egyéb rendelkezéseinek megtartása.

III.

A tagok jogai:

1. A közgyűlésen csak rendes tagoknak van indítványozási, szavazó- és választójoguk.
2. Csakis rendes tag lehet választó és választható, aki önálló ipart folytat.
3. Minden tag – rendes, pártoló és dísztag – egyformán részesül a kör által nyújtott előnyökben (újság, kártya, könyvtár stb.).

IV.

Büntető rendelkezések:

A házirend megsértése – a sértés súlyossága szerint – háromféle megítélés alá esik:

1. Megrovás;
2. Vétség;
3. Kizárás.

Megrovásra az a tag ad okot:

- a.) Aki a kör helyiségében a bútorokat vagy a kör tulajdonát képező bármely tárgyat szándékosan megrongálja.
- b.) Aki a kör helyiségéből – az elnökség tudomása nélkül – a kör tulajdonát képező tárgyakat (újságokat, játéktárgyakat stb.) kiviszi.
- c.) Aki a kör helyiségében rendbontóan sértegeti valamelyik tagtársunkat.
- d.) Aki a választmány vagy a közgyűlés hivatalos titoknak minősülő dolgait nyilvánosságra hozza.
- e.) Aki a választmánynak, valamint a közgyűlés alkalmával az elnöknek az intéseit figyelmen kívül hagyja.

Vétséget az a tag követ el:

- a.) Aki engedtlenségével a kör működését veszélyezteti.
- b.) Aki bántó szándékkal tagtársai között vallási vagy nemzeti különbséget tesz, és ezzel az alapszabályok 2. & 3. pontjának rendelkezéseit sérti.
- c.) Aki két megrovásban részesült.

A tagok sorából kizáratik:

- a.) Aki megkísérli a kör működésének megakadályozását, ám a 10. & 7. pontjának kizáró rendelkezései ellen magát – két tagtársunk támogatásával – a választmányi ülés előtt védelmezheti.
- b.) Aki a kör helyiségében a kör tagjaival szemben tettlegességre (verekedésre) vetemedik.
- c.) Aki három megrovásban részesült (4. & 2. a, b, c, d, e).
- d.) Aki két vétséget követett el (4. & 2. a, b, c).

A választmány a fenti házirendet az alapszabályok 16. &-ának rendelkezései értelmében dolgozta ki, és az egészséges cgyütműködtetés érdekében ennek végrehajtását szükségesnek tartja.

Pénztári kimutatás

(ötévenkénti bontásban)

Évszám	Pénzegység	Bevétel	Kiadás	Különbözet
1913	Korona	283,44	226,99	56,45
1914	Korona	271,36	266,46	4,90
1919	Korona	1 261,60	559,00	702,60
1920	Korona	1 761,84	522,94	1 238,90
1925	Dinár	6 528,35	4 346,50	2 181,85
1930	Dinár	4 662,50	2 647,50	2 015,00
1935	Dinár	2 666,50	1 673,50	993,00
1940	Dinár	5 888,75	3 888,00	2 000,75
1943	Pengő	633,08	483,92	149,16
1958	Dinár	17 270,00	9 470,00	7 800,00
1961	Dinár	57 695,00	43 545,00	14 150,00

A Kereskedő- és Iparoskör tagsága 1914–1963 között

Adóvégrehajtó: Kandász Márton 1923–1940.

Asztalosok: Bugadzsia Fábián 1925–1930, Cséplő Máté 1923–1928, 1942–1943, Darázs István 1922–1927, Dormány Pál 1914, 1928–1934, Farkas Máté 1939–1943, Farkas Pál 1914–1943, Ifj. Farkas Pál 1933–1943, Herczogh Pál 1914, Horváth Mihály 1956–1959, Hózsa Imre 1914–1943, Kálóci Lajos 1956–1961, Király Imre 1921–1934, Király János 1923–1931, Korhamer György 1927–1929, Lovász Imre 1956–1961, Öffler Jakob 1923–1924, Szalai

Ferenc 1956, Takács Máté 1914–1929, Tancsik Fábrián 1914–1933, Tancsik János 1914–1922, 1939–1943, Varga István 1914–1924, 1931–1932.

Ácsok: Füleki Imre 1925, Füleki Sándor 1919–1924, Mosina Ferenc 1923–1937, Orovecz Mihály 1919–1959, Pintér István 1919–1925, Varga Imre 1932–1943.

Állomásfőnökök: Dudás József 1924–1927, Turdoreka Sándor 1927.

Bakter: Kovács János 1931.

Bábaasszony: Kemény Ilona 1959–1961.

Bábosok: Bertl Máttyás 1931–1932, Diósi János 1923–1963, Kolb Károly 1931–1959, Pertl Mihály 1919–1943.

Bádogosok: Bundy Győző 1914, Mecker Károly 1923–1943, Mokány Kálmán 1956.

Bocskorosok: Pinc József 1926–1929, Witmann Péter 1934–1943.

Bognárok: Andrek István 1940–1941, Árpási Béla 1938–1942, Hajdú András 1938–1940, Harsányi István 1959, Ivánovics András 1920–1943, Kocsis Imre 1930–1963, Kocsis István 1956–1959, Mecker József 1924–1943, Pákai István 1959–1961, Stembek József 1956–1961.

Borbélyok: Diósi Imre 1934–1961, Diósi Imre 1956–1961, Dosztán Ferenc 1934–1961, ifj. Dosztán Ferenc 1956–1961, Gál Pál 1926–1940, Hajvert Mihály 1920–1921, Hiegel József 1914–1937, Hiegel Károly 1919–1943, Huszár József 1914, Kiss Antal 1934–1943, Kolb József 1922–1943, Kovács József 1959, Kordélyos Mihály 1926–1931, Lovász Máté 1923–1925, Manc János 1959, Mészáros Antal 1938–1941, Pusztai Mihály 1939–1940, 1959, Réger János 1914, Sugár József 1943, Varga Ferenc 1921–1956, Varga János 1914–1932, ifj. Varga János 1914–1943, Varga József 1956–1961.

Cincárok (lókereskedők): König Márton 1931–1936, Resch Péter 1931–1932.

Cipészek: Gyurgyovics Ferenc 1938–1943, Hadimár Ádám 1922–1924, Hadimár János 1920–1930, Hakala Ferenc 1919–1920, Horváth Imre 1959–1961, Horváth Mihály 1956–1959, Jaksa Imre 1959–1961, Makk Ferenc 1914, Mecker Antal 1914–1942, Papp István 1914, Pákai István 1921–1943, Polák István 1914–1935, Stampfer Márton 1914–1943, Szalai Mihály 1914–1933, Tallós Imre 1931–1943, Tallós Imre 1961, Tancsik Imre 1919–1927, Tancsik Pál 1920–1922, Villis József 1930–1941, Villis Lőrinc 1938–1941.

Cukrárszok: Matistyák Gábor 1939–1956, Matistyák István 1956–1959, Tallós Katalin 1956.

Daralósok: Lampert János 1956, Mágocsi János 1941–1959.

Favágók: Kovács Mihály 1935–1942, Turkál Mihály 1956.

Foglalkozásuk nincs föltűnterve: Baller Péter 1932–1942, Bekker Keresztély 1938–1943, Belt József ifj. 1932–1941, Belt József 1934–1936, Belt Lőrinc 1931, Diósi István 1940–1942, Diósi I. Mihály 1931–1932, Fekete Tibor 1931–1942, Fuderer Keresztély 1937–1941, Hadimár Ferenc 1940, Harjung Mihály 1934–1941, Hász Máttyás 1938–1941, Horváth István 1942–1943, Kovács Máttyás 1935–1938, Mecker János 1934, Molnár József 1935–1943, Maurer Ferenc 1938–1940, Négeli Péter 1934–1941, Pelt János 1937–1941, Pelt József 1938, Pertl András 1931, Resch Ádám 1939–1941, Resch Keresztély 1938, Resch Lőrinc 1938–1941, Scheffer József ifj. 1937–1941, Scheffer Mihály 1931–1943, Schön Ferenc 1931–1942, Sváger József 1935–1942, Szabó István 1940–1942, Szabó János 1931–1942, Varga József id. 1931–1932, Vézinger

Ferenc 1936–1940, Vézinger Lőrinc 1935–1942, Witmann Lőrinc 1932–1941, ifj. Witmann József 1938–1941.

Földművesek: Farkas Pál 1942, Türr György 1934–1935.

Főerdőőr: Nagy György 1923–1942.

Gépezs: Scheffer József 1914–1938.

Géplakatosok: Albrecht Károly 1923–1927, Bekker Frigyes 1934–1940, Kocsis Ferenc 1934–1935, Konc János 1941–1943, Kocsis István 1956–1961, Krahl Antal 1932–1941, Krahl Ferenc 1920–1943, ifj. Krahl Ferenc 1924–1943, Krahl György 1923–1943, Krahl Lőrinc 1959, Krahl Mihály 1923–1943, Makk Gábor 1940–1941, Papp Ferenc 1959–1969, Scheffer István 1931–1933, Stampfer István 1956–1961, Stampfer Márton 1922–1961, Sugár Pál 1923–1929, Szailer József 1914–1925, Szalai Dezső 1956, Szalai József 1959, Szalai Pál 1956–1961, Turkál István 1961, Witmann Frigyes 1939–1941,

Géptulajdonosok: Négeli Mihály 1920–1941, Tallósy János 1938–1941, ifj. Tallósy János 1959.

Gyapjúfonók: Diósi Márton 1956–1959, Lovász József 1956–1959.

Harisnyakötők: Diósi Mihály 1920–1921, Kampel Marin 1935, 1959, Smidt József 1914–1940.

Jegyzők és segédjegyzők: Kiss Gyula 1928, Matić Živko 1923–1925, Postić Mileta 1923–1925, Sziller János 1927–1929, Stipac Jovan 1935–1940, Tucákovics Antal 1928.

Juhász: Zsíros József 1920–1930.

Kalaposok: Király Róbert 1920–1931, Koller Péter 1914–1938.

Kádárok: Engelhardt Lajos 1941–1961, Engelhardt Mihály 1914–1938, Ivánovits István 1921–1959.

Kályhások: Gréber Mihály 1927–1943, Horváth János 1961, Horváth Mihály 1934–1961, Tokos Mihály 1938.

Kenderyárosok: Négeli Ferenc 1931–1939, Négeli Mihály 1931–1933, Pelt Mátyás 1939–1940.

Kereskedők: Bényei Ferenc 1938–1942, Csernicsek Imre 1923–1940, Cséplő Máté 1914, 1942–1943, Danielkovics (Dánielfi) Pál 1914–1944, Garay Máté 1956–1961, Fekete Mihály 1923–1942, Hajvert István 1929, Harjung János 1925–1927, Harjung Mátyás 1925–1928, Hercogh Pál 1919–1920, Herman Jakab 1929–1944, Hiegel Péter 1937–1941, Koller József 1936–1943, Komáromi Pál 1935–1943, Kovács János 1925–1944, Nagy Sándor 1923–1927, Négeli Ádám 1921–1944, Radó Sándor 1914–1936, Resch Mátyás 1921–1922, Resch Mihály 1956–1961, Samu József 1932–1936, Tancsik János 1923, Tancsik József 1936–1940, Tancsik Lajos 1931–1943, Vujov Đuro 1936–1961, Ziegler Ferenc 1937–1942, Ziegler Sándor 1927–1943.

Kerégyártók: Albrecht Lajos 1919–1931, Albrecht Sándor 1914–1928, Hajdú János 1914–1930, Mecker János 1914–1943, Móger István 1914.

Kéményseprő: Kovács Ferenc 1938–1940.

Kisbíró: Varga Imre 1914.

Kosárfonók: Király János 1959, Radics András 1920–1935.

Kovácsok: Hózsa János 1959, Kocsis András 1922–1926, Kraljević Stanko 1938–1961, Móger József 1923–1937, Müller Mátyás 1914, Mágocsi Gábor 1919–1922, Papp Antal 1919–1956, Papp Fábián 1919–1920, Papp Máté 1924–1943, Papp Vilmos 1921, Raj József 1959, Tancsik Gábor 1925–1930,

id. Tomcsányi József 1914, Tomcsányi József 1932–1942, Tomcsányi Péter 1922–1942, Varga József 1938–1942, Tomcsányi Péter 1922–1942, Varga József 1938–1961, ifj. Varga József 1956–1961, Zéc Máté 1961.

Kötelesek: Lennert Mihály 1938–1941, Lennert János 1921–1943, Tóth Imre 1932–1943.

Kőművesek: Áman Antal 1922–1943, ifj. Áman Antal 1931–1943, Áman Ferenc 1914–1943, Babos Imre 1959, Bencsik Antal 1922, Bertl Ferenc 1933–1943, Bútor Árpád 1938–1943, Csizmár Ferenc 1959, Csizmár Mihály 1936–1943, Diósi György 1923–1928, Dormány Ferenc 1919–1924, Füleky István 1914–1925, Garay Mihály 1921–1944, Gyurgyovics Antal 1914, Horváth József 1914, 1927–1932, 1940–1943, Király Pál 1919–1937, Kiss Imre 1914–1919, Kiss István 1914–1940, Komáromi Imre 1935–1956, Komáromi József 1914–1939, Makk Gáspár 1920–1941, Miletics Péter 1956–1959, Molnár József 1959, Mosina Mihály 1956, Pertl András 1919–1943, Pethő János 1914–1943, Róka István 1919–1943, Tancsik Imre 1959, Traub György 1936–1943, Varga Mihály 1934–1943.

Malmosok: Pelt József 1959–1961, Pertl Ferenc 1959, Pfühl Márton 1922–1927, Resch József 1935–1943.

Mázsakészítők: Borsics István 1956–1961, Kovács András 1956–1961.

Mérmők: Dippong József 1937–1938.

Mészárosok: Albercht Gyula 1959–1961, Albrecht János 1919–1943, Frank József 1959–1961, Gombos István 1959, Kemény István 1925, Mágocsi János 1923–1961, Nagy József 1938–1941, Papp Gyula 1939–1943, Papp Viktória 1956–1959, Pákay János 1914–1921, Stampfer Fábíán 1932–1959, Tallós Károly 1919–1924, Varga György 1914–1919, Varga Vendel 1919–1943, Wittman József 1934–1943, Zweng Keresztély 1919–1938.

Mészégető: Lampert János 1929–1943.

Molnárok: Bertl Mihály 1914, Brenner Károly 1922–1943, Dani Ferenc 1922–1929, Disztl József 1923–1924, Hózsa Mihály 1923–1924, Jaksa Pál 1919–1926, Kámán József 1956–1961, Kemény Pál 1927, Klein Péter 1921–1926, Kolonics Márton 1919–1928, Korhamer Fábíán 1923–1926, Lennert Ferenc 1914–1933, Lennert József 1928–1943, Lennert István 1940–1943, Mecker Ferenc 1922–1926, Pertl Ferenc 1936, Pintér János 1923–1924, Scheffer Ferenc 1927–1943, Schön József 1921–1930, Spigl József 1927, 1931, Stampfer József 1914–1933, Szabó Márton 1925–1959, Sziller János 1931, Tallós Imre 1919–1943, Tancsik Pál 1928–1943, Wittmann József 1914–1941.

Nyomdászok: Csernicsek Imre 1923–1940, Papp János 1923–1925.

Orvos: dr. Wilhelm Ignác 1923–1925.

Parti előmunkás (a vasúton): Lovász Károly 1956.

Pálinkafőzők: Kovács József 1959, Martonka Verona 1956, Novák Mihály 1956.

Pályafelvigyázó: Sztantics Géza 1925–1931.

Pékek: Ékes Mihály 1959–1961, Geiger Ferenc 1959, Herman János 1956–1961, Himmelspach Vendel 1926–1944, Lampert György 1929, Novák József 1959, Papp Antal 1959, Szeider András 1930, Szeider János 1931–1943, Tancsik Pál 1940–1943.

Pincér: Kolonics Ferenc 1929.

Polgármester: Samu Imre 1919–1922.

Sörfejtők: Horváth József 1959, Pethő János 1942.

Szabók: Áman József 1922–1943, Babos József 1922–1924, Bekker Ádám 1931–1941, Belt Zsömle Lőrinc 1932–1943, Farkas Pál 1956–1961, Király Pál 1922–1923, Kocsis Pál 1935–1942, Kovács Antal 1914–1926, Kovács Fábián 1927, 1933–1963, Kroó Ferenc 1922–1942, Kroó József 1937–1938, Lennert Ferenc 1914–1937, Mecker Ádám 1932–1939, Mókus István 1914–1930, 1937, Mókus Lajos 1914–1930, Nagy István 1922–1943, Papp Imre 1959–1963, Pelt Lőrinc 1925–1928, Pincehelyi Lajos 1956, Radics Lajos 1956, Stampfer Ádám 1931–1941, Tasllósy Gábor 1914, Tancsik István 1923–1927, Traub Mihály 1914–1943 Varga József 1956–1963.

Szűgyártók: Rigó Ferenc 1929–1930, Garai József 1959.

Szobafestők: Bekker Mátyás 1956–1961, Keresztes Ferenc 1959, Korhamer Ferenc 1921–1963, Pákai Imre 1943–1961, Róka János 1938–1961, Szabó Rudolf 1919–1930, Zámbo Mihály 1923–1942.

Szódások: Hász József 1959, Mátyás József 1927–1930, Mátyás Jakab 1932–1939, Novák Imre 1934–1961, Novák János 1956–1959, Samu Imre 1956, Szuróp János 1956–1959.

Szűcsök: Mosina József 1931–1961, Radics János 1956–1961.

Takácsok: Bekker Ferenc 1920–1939, Hózsza István 1956–1959, Kovács Imre 1956, Kolb József 1919–1926, Mencsik István 1920–1922, Mókus István 1923–1956, ifj. Schön József 1921–1935, Schön József 1922–1928, Schösszer Antal 1923–1930, Takács István műtakács 1925–1933.

Tanítók: Gálik István 1913, Pastyik Elek 1913, Rackov Radoslav 1934, Zahradnik Kálmán 1926–1928.

Téglagyáros: Tallósy József 1914.

Tisztelendők: Hegyi Pál 1927, Kleiner Péter 1928.

Tisztviselők: Kupusinac Paja 1936–1937, Nagy Lajos 1932–1940, Pentz György 1931–1938.

Varrónő: Veszelinovity Erzsébet 1956.

Vendéglősök: Borsits Ferenc 1921, 1927–1933, Borsits János 1921–1931, Diósi János 1926–1932, Gyurgyovics István 1930–1943, Hanák Fábián 1919–1926, Hanák Ferenc 1914, Hegybeli Ferenc 1959–1961, Kistamás Mihály 1956–1959, Kocsis Márton 1926–1930, Kónig Lőrinc 1932–1941, Lampert Péter 1959, Nagy József 1928–1931, Papp Dénes 1931–1959, ifj. Papp Dénes 1959, Papp János 1926–1934, Resch Ferenc 1924–1925, Samu Imre 1959–1961, Tallósy József 1919–1921, Tancsik János 1924–1929, Turkál Imre 1931–1934, Szabó Imre 1931–1937.

Villanyszerelők: Franc János 1940–1941, Horváth István 1942.

Vincellér: Kovács Pál 1939.

Zenészek: Cszimár János 1959, Kistamás Imre 1941, Kovács József 1931–1938, Zámbo Mihály 1942–1943, Pető Imre 1920–1925, Pető Sándor 1919–1925, Szőlősi János 1959.

Megjegyzés: Az adóvégrehajtó, az állomásfőnökök, a bakter, a földművesek, a főerdőőr, a jegyzők és segédjegyzők, a juhászok, a kisbíró, a mérnök, az orvos, a parti elölmunkás, a pályafelügyelő, a polgármester, a tanítók, a tisztelendők meg a tisztviselők pártolói vagy tiszteletbeli tagként vannak nyilvántartva.

A Kereskedő- és Iparoskör taglétszáma

(ötévenkénti bontásban)

Évszám	Rendes tag	Pártoló tag	Összesen
1914	50	6	56
1919	63	6	69
1920	78	7	85
1925	130	11	141
1930	111	40	151
1935	106	45	151
1940	116	55	171
1943	107	49	156
1958	72	25	97

A későbbi taglétszámról nincsenek följegyzések.

A körnek otthont adó házigazda

Megalakulásakor nem volt állandó klubhelyisége a körnek, ezért több alkalommal cserélt *házigazdát*. Mindig valamelyik kocsmároszt választották házigazdának, és a klubhelyiségért bérleti díjat fizettek. A kör megalakulása után hamarosan kitört az első világháború, a klubhelyiség gondjának végleges megoldása tehát váratott magára. A jegyzőkönyvek tanúsága szerint 1920-ig Hanák Fábián, 1921-ig Tancsik János, 1926-ig Resch Ferenc vállalkozott a házigazda szerepére. 1927. január 6-án Papp János vendéglős ingyen kínált föl helyiséget, a közgyűlés egyhangúlag el is fogadta. Hamarosan oda költöztették a klubot, és ettől kezdve, végleges megszűnéséig, a Papp-féle vendéglő volt a kör otthona. Még az 1990-es években is, ha valamelyik kisiparos meghalt, a gyászlobogót a hajdani klubhelyiségnek otthont adó Papp-féle vendéglőre tűzték ki.

Ezenkívül a körnek szolgája is volt, akit maguk közül választottak, és általában fizették. A szolga köteles volt széthordani a meghívókat, és a küldönc szerepét is ő töltötte be.

A kör művelődési tevékenysége és társadalmi szerepe

A kör jegyzőkönyveit a megalakulástól 1956-ig magyarul, utána szerbül írták, pénztári naplóját a megszűnéséig magyarul vezették. Az alábbiakban csek vizsgálatával igyekszünk képet rajzolni tevékenységéről és társadalmi szerepéről.

Szembeötlő, hogy a Doroszlói Kereskedő- és Iparoskör évzáró és tisztújító nagygyűléseit kevés kivétellel vízkereszt napján vagy előestéjén, ill. a farsang kezdetén tartotta. A farsang már a középkorban, de a falusi hagyományoknak megfelelően is zajos mulatság ideje volt, és minden mesterember igyekezett méltóképpen ünnepelni. Az évzáró gyűlések tehát a farsang jegyében zajlottak le.

A mesterlegények oktatásának hagyományát Kuglics János (1854), rendkívül buzgó fiatal tanító alapozta meg azzal, hogy ellenszolgáltatás nélkül vasárnapi iskolát tartott részükre. A tanoncok jutalmazása és a tandíj fizetése pedig az iparoskör megalakulásának első évétől kezdve szerepelt napirenden. A tanoncok estéli iskolába jártak, oktatásukat egy háromtagú bizottság ellenőrizte. A pénztári naplóban tehát fel van tüntetve a tanítók pénzbeli juttatása, amely a tanonciskolában kifejtett munkájukért járt nekik.

A kör létrejötte után több mint két évtized telt el, mire a falu villanyáramot kapott és rádiót hallgathatott. A szabad informálódás előmozdítására több újságot, folyóiratot járatott a klub. A következőkből tájékozódhatott a tagság: *Alföld* 1924–1941, *Bácskai Hírlap* 1919–1921, *Bácsmegyei Napló* 1921–1940, *Bácsmegyei Függetlenség* 1913–1914, *Budapest* 1914, *Délvidéki Munka* 1942–1943, *Iparos Újság* 1944, *Képes Vasárnap* 1942–1943, *Közlöny* 1914–1943, *Literária* 1926–1928, *Magyar Futár* 1943–1944, *Magyar Kereskedők Lapja* 1913, *Magyar Néplap* 1914, *Magyarország* 1913, 1941–1942, *Munka* 1927–1941, *Pénzvilág* 1923, *Reggeli Újság* 1934–1943, *Reggeli Magyarország* 1942–1943, *Szegedi Híradó* 1943–1944, *Tolnai Világlapja* 1914, 1924–1941.

Az év leteltével árverésen adták el a tagságnak a fenti sajtótermékeket. Az érdeklődők magyar nyelvű könyvekhez is hozzájuthattak a kör révén, továbbá dominózhattak, kártyázhattak, biliárdozhattak is a klubban. A könyv- és játékállományt állandóan újították, pótolták. A használatból megkopott könyveket beköttek, a kártyákat árverésen eladták a tagoknak, és újat vásároltak a helyükbe.

Szólunk kell a lelkes színjátszó gárdáról, amely kezdetben szerény körülmények között dolgozott, de 1923-ban színpadi felszereléshez, 1927-ben pedig harmóniumhoz jutott.

A színdarabok betanításában, rendezésében és bemutatásában a következők jeleskedtek: Albrecht János, Bútor Árpád, Engelhardt Mihály, Király Imre, Kiss István, Korhamez Ferenc, Kráhl Ferenc, Mókus István, Négeli Ádám, Orovecz Mihály, Radó Sándor, Pető János, Scheffer József, Tancsik István, Varga Imre és dr. Wilhelm Árpád.

A színelőadásokra általában húsvétkor, pünkösdkor vagy a karácsonyi ünnepekben került sor. Nem minden színre vitt műnek a címét ismerjük, de a következőkről tudunk: *Amit az erdő mesél* (1940); *A piros bugyelláris* (1939); *A szökött katona* (1936); *Cigányper* (1943); *Gyimesi vadvirágok* (1937); *Ha elmennek a regruták* (1940); *Legényfurfang* (1943); *Molnár és a gyermeke* (1924); *Sári bíró* (1935); *Tót lány* (1924); *A vén bakancsos és fia, a huszár* (1934).

Az iparoskör letéteményese és hajtóereje volt a művelődésnek. A mindenkori vezetőség a műkedvelők támogatásával kedvező légkört teremtett a népművelő munkához. A szereplőket szerényen, de mindig megjutalmazta, minden előadás alkalmával csoportképet készíttetett róluk. 1934-től kezdve a csoportképeket bekereteztette és a klubhelyiségben kifüggesztette. Nem fukarkodott az elismerő oklevelekkel sem, amelyekkel még inkább fokozta az amatőrök munkakedvét.

Népszerűek voltak a felolvasó esték is, amelyek szervezésében és lebonyolításában dr. Wilhelm Árpád és Radó Sándor jeleskedett. Ez utóbbinak az indítványára alakult mely a dalárda 1927-ben, vezetője Zahradnik Kálmán kántortanító lett. Álljon itt a 24 dalárdatagnak is a neve: Albrecht János mé-

száros, Albrecht Sándor bognár, Áman Antal kőműves, Áman József szabó, Darázs István asztalos, Diósi János mézesbábos, Farkas Pál asztalos, Gréber Mihály kályhás, Harjung Mátyás földműves, Hiegel József borbély, Ivánovics Stefán pintér, Kolb József borbély, Korhamer György asztalos, Kroó Ferenc szabó, König Lőrinc gerebenező, Lennert Ferenc szabó, Lennert Mihály köteles, Mágocsi János mészáros, Mókus István takács, Orovecz Mihály ács, Papp Antal kovács, Pertl Mihály mézesbábos, Pető János kőműves és Tancsik István szabó. A dalárdáról csoportkép is készült.

Az iparoskör nevéhez fűződnek a zenés-táncos összejövetelek: az 1919 októberében szervezett szüreti bál, a szilveszteri mulatságok s természetesen az iparosbálak. A különféle rendezvények bevételét általában szociális célokra fordította. Adomány címén a Legényegyletet 1928-ban 100 dinárral támogatta; az Önkéntes Tűzoltó Testületnek 1925-ben 499, 1928-ban 65 dinárt adott; a vízkárosultaknak 1926-ban 50 dinárt, 1940-ben az újvidéki árvízkárosultaknak 300 dinárt; a magyar tanítók nevelési alapjának 1928-ban 100; Szabó János megsegélyezésére szintén 100 dinárt, a honvédek részére 1943-ban 50 pengőt; a Levente Egyesületnek 1943-ban 50 pengőt juttatott. S két alkalommal hozzájárult zászlószög- (1928), illetve zászlószentelés (1932) költségeihez is.

A trianoni határozatot követően a kör tevékenységét nagyban korlátozta, hogy minden testületi gyűlés vagy rendezvény megtartásához engedélyt kellett kérni, és mint a pénztári napló tanúsítja, illetéket, a színelőadások után vigalmi adót, a biliárdasztal használatáért biliárd-adót kellett fizetni.

A Kereskedő- és Iparkör szabályzatában nem szerepel a tagság érdekvédelme. Ennek ellenére rendszeresen választottak küldötteket a járási s a bánsági iparvédelmi összejövetelekre. Ennek köszönhetően tájékoztak a gazdálkodásukat érintő adóterhekről és más létkérdésekről. Csak az 1950-es évek után hangsúlyozzák a kisiparosok érdekeit, másról sem szólnak a jegyzőkönyvek.

Összefoglalás

A tanulmány, amely egy vajdasági magyar parasztfalu iparáról és kisiparosairól nyújt történeti áttekintést, mintegy kétszáz esztendőtt fog át. A vizsgált időszak dokumentumainak fősorakoztatásával a kisipar fejlődésének, virágzásának és sorvadásának korszakait igyekeztem bemutatni, és pedig egy egész régió gazdasági fejlődésének és átalakulásának tükrében.

A Kereskedő- és Iparkör okiratai az árutermelők és -értékesítők egymásrataltságáról és példaértékű együttműködéséről tanúskodnak, olyan környezetben való összefonódásáról, amelyben a tekintélyt a birtokolt föld nagysága határozza meg. Az iparosság helyet küzdött ki magának a falu életében, s a néphagyományok ápolásával, kulturális igényeivel a közművelődés jelentős tényezőjévé vált.

Források

- A Dorozslói Kereskedő- és Iparoskör jegyzőkönyvei 1913–1956. Korhamer Ferenc tulajdona
- A Dorozslói Kereskedő- és Iparoskör pénztárnaplója 1913–1961. Novák Jánosné szül. Bombola Viktória tulajdona.
- GACÍC Borivoj, 1972: Dorozsló településének urbanisztikai terve. Zombor
- MATKOVICS Béla apatini főszolgabíró 1903. május 26-i véghatározata, amely szerint Stampfer Márton és Kroó Ferenc bácsdorozslói kisiparosok folyamodása következtében a Szentkútnál csak a helyi iparosok készítményeit szabad árusítani. Családi dokumentum Pákai Éva gyűjteményében.
- TANCSIK Fábrián kéziratos krónikája 1903–1948.

Irodalom

- BÁRTH János, 1981: Dorozsló népessége a XVIII. század közepén. *Hungarológiai Közlemények*, Novi Sad, 13. évf. 1–2. (46–47. sz.)
- BÉRAUER József, évsz. n.: A Kalocsa-egyházmegyei római katolikus népiskolák története. 120–122.
- FRIDRIK Tamás, 1878: Bács-Bodrogh Vármegye földrajzi, történelmi és statisztikai, népszerű leírása. Szeged
- IVÁNYI István, 1909: Bács-Bodrog Vármegye földrajzi és történelmi helynévtára 1–5 köt. Szabadka
- KOVÁCS Endre, 1995: Dorozsló népének piaci kapcsolatai. In: Dunáninnen – Tisznáninnen. A kecskeméti Katona József Múzeum Közleményei 7. (Sorozatszerk. Bárh János; 27–36.), Kecskemét